

SUVANNON

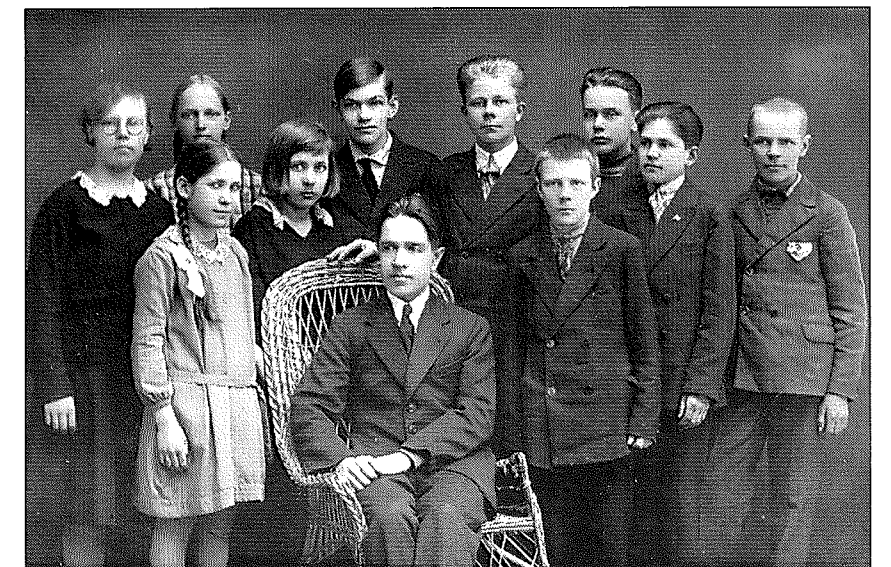
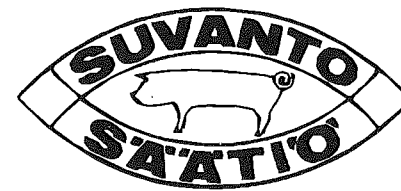
SEUTU

Hyvää
päsiäistä!

SUVANNON YMPÄRISTÖN
KOTISEUTULEHTI

Kiviniemen koululaisia

Kiviniemen pohjoisen kansakoulun I. ns. jatkoloukka. Aili Juvonen, Helvi Koho (nyk. Räikkönen) Aili Koiranen (Majanen) Bertta Käppi, Erkki Tanner, Eino Rämö, Kauko Varvas, Matti Vääänen, Lauri Häsä ja Lauri Käppi. Edessä opettaja Johannes Karvonen. Kuva on Matti Vääätänen albumista.

N:o 2 • 1997

MAALISKUU

TOIMITUKSEN TUOLI

Kevättä rinnassa - leppoisaa pääsiäisen odotusta kaikille suvannonseutalaisille. Ainakin täällä Hämeen sydämessä, mistä käsin Sakkolan lehtä toimitetaan, antoi kevät ensioireitaan jo helmi-maaliskuun taitteessa, ja maaliskuun alku maatakin näytti. Toivottavasti virvotaan ja vietetään pääsiäispyhiä aurinkoisessa kevätsäässä.

Sakkolan pitäjäjuhljen järjestäminen Gromovoon on saanut muutamista soraäänistä huolimatta melkoisen vastaanoton. Joku jo murehti, ettei mahdu mukaan ollenkaan. Paikkavarauksia on kuulemma tullut jo melkoisesti, mutta tietävästi vielä joitain majoituspaiikkoja löytyy. Kysyä ainakin kannattaa.

Juhljen järjestelykoneisto jatkaa työtään, että odotetut päivät elokuussa sujuisivat ennakkoidusti.

Sakkolaan esiteltiin helmikuussa Karjalatalolla. Siitä seuraavassa nume-

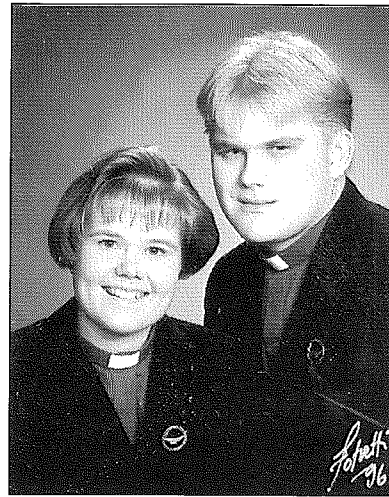
rossa.

Tässä lehdessä suomalaisen kansanperinteen opiskelija kysyy tunnelmia jälkipolvilta Karjalasta. Kannattaa kirjoittaa ja lähettää pöytälaatikkoihinkin hautautuneita matkatunnelmia yms. tutkijan pyytämään aineistoa.

Lehden loppupuolella Yrjö Raaska kertoo tunnelmia taisteluista kotikonnulla talvisodan aikaan. Entistä Suvanto-Säätiön puheenjohtajaa on innoittanut rautulaisten toimittama kirja 1. Er. Pri. ja Kapteeni Metsolasta, jonka joukoissa hänkin viestitehtävissä toimi.

Viereisellä Paukun palstalla säätiön valtuuskunnan puheenjohtaja ottaa puheeksi mahdolliset lahjoitukset, jotka ovat sakkolalaistyön tukemiseen tervetulleita. Testamentit tai muut lahjoitukset menevät lahjoittajan toivomaan tarkoitukseen - mm. erään lahjoituksen turvin jaettiin hiljattain stipendejä sakkolaisjuurisille opiskelijoille.

Ja vielä pääsiäiseen: nyt on ihan pakko itsekunkin kokeilla marjamämmin tekoa - siihen evästä kaksikin "emäntää" tämän lehden sivuilla. Vielä kakarat ja piirakat päälle, niin kyllä maistuu. -MRT

Valmistuneita

Diakoneiksi ovat valmistuneet Sisälähetysseuran Diakonia- ja Kasvattajaopistosta Pieksämäeltä Sari ja Juha Rintamäki.

Diakonian virkaan vihkimisen Pieksämäen maaseurakunnan kirkossa 14.12.1996. suoritti Kuopion hiippakunnan piispa Wille Riekinen.

Sarin vanhemmat ovat Tuula ja Antero Talja Lahdesta, Sarin isovanhemmat Martti ja Irja Talja Vammalasta. Martti Talja on kotoisin Pyhäjärven Pyhäkylästä ja Irja Sakkolan Hovinkylästä, Pietari ja Anna-Liisa Väyräsen tytär.

Timanttihäät

Yrjö ja Anna Raaska (os. Kähäri) viettivät timanttihäitään 20.9.1996. Yhteistä, 60 vuotta kestänyttä taivaltaan pariskunta juhlisti lomamatkallaan Kanarian saarilla. Heidät on vihitty Raudun kirkossa syksyllä 1936. Anna on kotoisin Raudusta, Yrjö Raaska Sakkolan Petäjärveltä.

Sakkola-Seura juhlii

Sakkola-Seura ry vieättää 13.4. taipaleensa 35-vuotisjuhlia. Juhlat pidetään kello 14 alkaen Karjalatalon yläsalissa.

Ennakkotietona ohjelmasta on, että filosofian tohtori Pirjo Uino on lupautunut paikalle kertomaan Sakkolan varhishistoriasta. Argeologiset kaivaukset Kannaksella kertovat mielenkiintoisia asioita menneisyydestä.

Eila Aron johtama Sakkola-Seura piti vuosikokouksena 8.3.

Seura on koonnut myös ensi kesän Sakkola-juhlille lähettijöitä peräti kaksi autollista. Majapaikat Sudenhännässä ovat täynnä.

PAUKUN PALSTA

Suvanto Säätiölle on tullut viime aikoina useitakin tiedustelua siitä, ottaako säätiö vastaan rahoilaituksia ja miten lahjoituksen voisi suorittaa. Lahjoitusvarat ovat säätiölle aina tervetulleita, ja varsinkin nyt, kun yksi tärkeimmistä projekteista, Sakkolan kirkkomaan kunnostaminen ja sankaripatsaan hankkiminen, nielee runsaasti varoja.

Säätiön toiminta on kiinni melkein pääasiassa sijoitetun pääoman korkotuotoista. Nykyään pankkitalletuksilla ei enää saavuteta kovinkaan suurta tuottoa, joten säätiön toiminta saattaa entisestään vaikeutua lähivuosina, sitä mukaan, kun pitkäaikaisia talletuksia erääntyy uudelleen sijoitettavaksi.

Muutaman vuoden aikana Suvanto Säätiö on saanut yksityisiltä ihmisiltä huomattaviakin lahjoituksia stipendiraaston perustamiseksi ja säätiön toiminnan tukemiseksi. Lahjoituksia ja testamentteja otetaan edelleen vastaan. Lähempiä tietoja menettelytavoista antaa säätiön hallituksen puheenjohtaja Esko Kallonen.

Sinä lapseton karjalaisuuden ystävä, miksi lahjoitaisit omaisuutesi valtion pohjattomaan kassaan, kun voit testamentata sen sakkolalaisen kulttuurin ja karjalaisen perinteen vaalimiseen Suvanto Säätiölle.

Säätiön toiminta on valtiollan tarkan silmälläpidon ja valvonnan alainen, joten jokainen lahjoittaja voi olla varma siitä, että hänen lahjoituksensa käytetään juuri siihen nimenomaiseen tarkoitukseen, mitä hän on itse ajatellut.

Hannu J. Pauku
Suvanto Säätiön
valtuuskunnan puheenjohtaja

Kansanperinteen opiskelija kysyy: Millainen Karjala on jälkipolven silmin

Miltä suvun entinen kotiseutu näyttää sellaisen karjalaisen silmin, jolla ei ole karjalasta omakohtaisia muistoja? Kuuluko sinä siirtokarjalaisten jälkipolven, joka on osallistunut kotiseutumatkalle? Kirjoita matkasta.

Kuvaile matkalla sattuneita tilanteita, elämyksiä ja tunteitasi. Lähditkö matkalle omasta halustasi, velvollisuudesta, jonkun sukulaisen pyynnöstä vai jostakin muusta syystä? Miltä ehkä vuosia sitten tekemäsi matka tuntuu nykyään? Mikä oli lopulta kaikkein mielinpainuvinta?

Millainen sinun Karjalasi on? Kerro, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Karjala-luvasi syntymiseen: kertomukset, ortodoksisuus/luterilaisuus, murre, valokuvat, sukulaiset... Kuka sinulle on kertonut Karjalasta? Miten koet menneen ja nykyisen Karjalan eron? Mitä Karjala ja karjalaisuus sinulle merkitsevät?

Oheisia asioita haluaisi tietää Helsingin yliopiston folkloristiikan laitoksen opiskelija Kaisu Kotitie. Hän

tekee pro gradu -työtään kotiseutumatkailusta.

- Tarvitsen aineistokseni siirtokarjalaisten jälkipolven vapaamuotoisia kirjoituksia matkasta Karjalaan. Liitäthän kirjoitukseesi mukaan nimesi, syntymävuotesi ja tiedon siitä, onko äitisi vai isäsi suku lähtöisin Karjalasta, sekä miltä paikkakunnilta he ovat kotoisin, neuvoo Kotitie.

Hän muistuttaa, että kirjoitukset käsitellään luottamuksellisesti. Tekstejä voi lähettää huhtikuun loppuun mennessä osoitteella Kaisu Kotitie, Folkloristiikan laitos, PL 3, 00014 Helsingin yliopisto.

Lisätietoja voi kysellä puh. 09-7543701.

Suomalaisen kansanperinteen opiskelija Kaisu Kotitie pääsi pari vuotta sitten itse sukulaistensa kanssa kotiseutumatkalle. Hän kertoo kiinnostuksensa Karjalaan ja karjalaisuuteen heränneen käydessään isänsä kotipaikalla Salmassa ja Laatokan rantamalla.

Käkiäkö vieraita?

Murresanoja on laittanut vihkollisen verran talteen myös Kerttu Korpi Huhtamosta. Hän on lähtöisin Sakkolan Karholan kylästä, omaasukaa Systä.

Tiedättekös, mikä on kun **käkiä**? Silloin tuntuu, kuin vieraita olisi tulossa. Jokohan käkiä pääsiäistä varten.

Vaan mitä tekee ihminen, joka **kaarittaa**. Hänä valittaa vaivojaan.

Jos joku **järtsäilee**, se onkin jo pahempi juttu. Järtsäillä on isotte-lua, riidan haastamista. Myös **jävätellä** on riidan haastamista tarkoittava verbi.

Koltsi on kovapäinen poika. Hänelle annetaan **koivurieskaa** eli kuritusta. Lapsi voi siinä **koloontua**, loukkaantua.

KUOLLEITA

Olavi Hinkkasen muistolle

Kaksi tusinaa ja ventti - oli isälleni tullut tavaksi ilmoittaa syntymäaikansa. Moni kysyjä jäi ymmälle, mitä se oikein tarkoitti. Tämä humoristinen puhetapa oli hänelle tyypillistä. Syntymäaika tarkoitti 12.12.21. ja syntymäpaikka oli Sakkolan Hovinkylä. Vanhemmat olivat Hilja ja Pekko Hinkkanen. Olavi Hinkkasen 75-vuotinen elämä päättyi 22.1.1997. Vesilahden vanhainkodissa tietyllä tavalla odotetusti, mutta kuitenkin aivan yllättäen. Tammikuun flunssakuume oli liikaa väsyneelle ruumiille ja mielelle.

Isä-Olavin elämänsä aikana on ollut vaaranpaikkoja menehtyä useita. Ensimmäinen ja vaikein tapahtui 10-vuotiaana, jolloin umpilisäke puhkesi, vatsaontelo tulehtui ja tuli keuhkokuume. Tilanne oli erittäin kriittinen - yhden viikon aikana kolme leikkausta ja tehohoitoa Viipurin läänin sairaalassa neljä kuukautta. Elämä ei katkenut, vaikka lääkärit niin ennustivat. Lapsuus kului Hovinkylässä, jonne muistot ja monet matkat sittemmin suuntautuivat. Sinne hän halusi ensimmäisten suomalaisten joukossa, kun sodan jälkeen sai luvan matkustaa Viipuriin. Kulkukiellosta huolimatta rohkeimmat karjalaismiehet halusivat nähdä synnyinseutunsa ja matkasivat venäläistakseilla kotikonnuilleen.

Elämänsä ensimmäisen neljänneksen jäsentäjänä oli kannakselainen elinpiiri, sota ja karjalainen evakkotie. Nämä kokemukset kulkivat hänen mukanaan ja siirtyivät osin meille lapsille ja lapsenlapsillekin. Isä oli nuorimmainen kolmesta lapsesta. Yritteliäisyyden opit hän koki jo varhain lapsena, kun myi kotona kirnuttua voita Viipurissa venäläiseliitille. Näitä kaupamatkoja ja kansakouluaikojaan hän muisteli mielihyvällä ja aivan erityisesti serkkunsa Jalmarin kanssa tekemiään kepposia. Jalmar oli uskollinen

ystävä, kuin veli, isän elämän loppuun asti.

Talvisodan syyttyä vuonna 1939 isä työskenteli suojeluskuntatyössä, kuten monet 18-vuotiaat nuoret. Kotiväki lähti ensimmäiselle evakkomatkalle keväksi Urjalaan, Toijalaan ja sieltä kesäkaudeksi Aitolahdelle. Sakkolan Hovinkylään palattiin uudelleen syksyllä 1941, kun oli taas mahdollista. Isä joutui suoraan sotarintamalle Syvärille, missä hän palveli koko jatkosodan ajan. Veljensä Lauri kaatui Ihanalassajuhannuksen jälkeen 1944. Peräännyntäisteluajan aikana Syvärin voimalaitoksella isän elämänsä lanka uhkasi uudelleen katketa, kun käsikranaatti haavoitti päätä. Muistoksi jäi 10 prosentin sotainvaliditeetti.

Sairastuessaan pitkäaikaisesti hän toistamiseen kertoi päässään olevista sirpaleista, joiden merkitys oli hänelle huomattavasti suurempi kuin lääketieteellisesti oli arvioitu.

Muistot rasittivat. Sotaveteraanien kuntoutusjaksot olivat suuresti odotettuja tapahtumia useiden vuosien ajan, mutta raskaan pettymyksen hän koki, kun ei päässyt useista pyynnöistään huolimatta sotainvalidien palveluiden piiriin. Haitta-aste sotavammasta oli liian pieni - onneksi. Arvata vain voi, kuinka moni sotiemme veteraani ajattelee asiasta samoin kuin isäni.

Toinen evakkotaival kulki Äänekosken ja Saarijärven kautta Laukaaseen. Isä avioitui Sakkolan Petäjärveltä toisin olevan Saimi Nuoran kanssa

Äänekoskella pääsiäisenä 1945. Evakkotie vei Vesilahteen. Aluksi oli kaksi välikaikaista kotia, ensin Narvan Luukkaalassa, jossa itse synnyin, ja sitten Vakkalan Paavolassa, jossa veljeni syntyi. Vuonna 1946 Hinkkasen asettuivat Laukon kartanon maista lohkaistulle asutustilalle. Juurtuminen Hämeeseen alkoi. Sodasta selviytynyt sukupolvi uskoi tulevaisuuteen ja aloitti uudisraivauksen, talo päälle päälle, navetta ja muut välttämättömät rakennukset ja vuosien myötä monen monta peltohehtaaria lisäviljelysmaaksi.

Maatalouden koneellistumisessa isä oli ensimmäisten joukossa. Se tarkoitti, että oman tilan töiden lisäksi kylän ensimmäinen traktori pörräsi yötä päivää myös muiden pelloilla. Kesällä maanviljely ja talvella metsätyöt. Lapsuudestani muistan navetan, jossa oli hevoset, lampaat, kanat, siat ja lehmät. Jo pikkutyttönä opin monet navetan työt, hevosen käsittelyn, keritsemisen, lypsämisen ja jopa sian porsimisen. Lapsuuttamme emme menettäneet, vaikka se oli työn sävyttämää kesät talvet. Koulutuksen merkitystä pitivät molemmat vanhemmat tärkeinä, vaikkei siihen aikaan monikaan syrjäseudulla asuva lähtenyt oppikouluun. Muistan isän maininneen vielä omassa tohtorinväitöskaronkassani, että "miehä siut koulutielle pakotin". Kiitos siitä.

Maitotaloudesta oli luovuttava terveydellisistä syistä. Luottamustehtävien pariin isä ei halunnut, mutta tärkeätä hänelle oli työ Vesilahden osuusmeijerin hallituksessa useiden vuosien ajan. Isä tunnettiin myös rakentajan taidoistaan - monen kesämökin pystyttämässä, jopa Narvan kotiseutumuseon kokoamisessa, hän on ollut mukana.

Isä ja äiti ovat opettaneet työnteon välttämättömyyden, mutta myös siitä saatavan mielihyvän tuntemuksen. Parhaita matkaeväitä omassa repussani ovat olleet isältä ja äidiltä siirtynyt malli selviytyä: kristillinen elämäntattomuus ja ihmiskäsitys, johon keskeisimpänä kuuluu sosiaalisuus ja muiden ihmisten huomioonottaminen sekä luottamus ihmisen rajattomiin mahdollisuuksiin.

Vapaa-ajan mieluisimpia puuhia Olavi-isällä oli kalastus ja metsästyminen. Pyhäjärven kalapaikat olivat tuttuja niin kesällä kuin talvellakin. Isän tapana oli sanoa, että "tää kuha se on sitä meitä punakylkistä kallaa". Ja kuhanvonkaileita riitti niin kotiin kuin sukulaisille ja tutuille. Peura- ja hirvimetsäporukoissa hän oli aktiivinen aina siihen asti, kun voimat riittivät.

Isälle heräsi jo varhain ennen suomalaisten laajempaa matkustusintoa palava halu nähdä myös muuta maailmaa. Maalla asuva väki ei siihen aikaan paljoakaan matkustellut, sillä kotityöt sitoivat, Lapin ja kotimaan matkoja hänelle kertyi useita. Mieleenpainuvien yhteisten matkojen tehtiin vuonna 1963 Skodalla Kilpisjärvelle ja siellä jostotelu Saana-tunturin laelle. Ennen Lähi-Idän sotaa isä halusi käydä Libanonissa ja myös monesti Espanjassa sekä useissa muissa Euroopan maissa. Usein hän kuitenkin puheissaan palasi Floridan matkaan, joka antoi hänelle paljon, muunmuassa tärkeän Alvar-ystävän.

Leskenä isä ehti olla 13 vuotta. Fyysiset voimat alkoivat huveta viimeisten parin vuoden aikana. Sosiaalista elinpiiriä häittäsi useita vuosia huono kuulo. Elämästään hän kertoi mielellään, kunhan vain joku halusi kuunnella. Psykyinen kapasiteetti säilyi viimeiseen elinpäivään asti, jolloin puhelinkeskustelumme noin viisi tuntia ennen kuolemaa päättyi sanoihin "no hei sitte, tuletha sie sit vaik kui myöhää kahe päivä pääst, mie jän varttuma". Vanhenemiseen liittyvän masennuksen hän kesti tasapainoisesti. Hän vanheni nopeasti elämänsä sopeutuen; tyynesti, valittamatta ja mitään erityistä pyytämättä. Hän ei unohtanut kiittää pienimmästäkin tarvitsemastaan avusta.

Vanhempien menetyksen yhteydessä tuntee itse vanhenevansa hetkessä sukupolven verran. Mutta heidän elämänsä jatkuu meissä, ei vain biologisesti, vaan hyvin hyvin monina matkaeväinä ja elämäntavoitteellisuuden oivalluksina. Kiitos siitä!

Helka Urponen

Puolisoa ikävöiden

Kauko Oskari Virolainen, syntynyt Sakkolan Petäjärvellä 3. päivänä helmikuuta 1921, ja kuoli Valkeakosken aluesairaalassa 11. päivänä joulukuuta 1996.

Mikä parasta oli hänen elämässään, oli työ ja isänmaanrakkaus, johon henkeen hän myös kasvatti lapsensakin.

Kauko Virolainen puolusti isänmaan vapautta molemmista sodissa. Hän puki armeijan harmaat 18-vuotiaana mielessään tämän jälkeen opiskelu, mutta sota sotki suunnitelmat. Jatkosodassa hän haavoittui vaikeasti saaden sirpaleen aivoihinsa.

Maanviljelijänä hän ahkeroin työssänsä aamuvuorosta iltamyöhään eikä valitellut väsymystään ja vaivojaan. Luottamustehtäviä Kaukolla oli paljon kunnan, seurakunnan sekä eri järjestöjen parissa. Eläkeikään ehdittyään hän luopui kaikista muista paitsi Suvantosäätiön tilintarkastuksesta, sekä sotainvalidityötä hän teki kuolemaansa saakka.

Työhuolet maanviljelijänä hän oli jo siirtänyt pojalleen viettäen leppoisia eläkepäiviä. Kuolinpäivän aamukin oli ihan normaali eikä mitään sairauden merkkejä ollut havaittavissa. Hän lähti auton pesuun, kun ankara kohtaus yllätti. Ennätimme saada hänet sairaal-

aan, mutta viimeinen iltahuuto koitti tuoden suuren surun kotiin. 41 vuotta ajassa taaksepäin oli samanlainen surullinen jouluku, koska hänen isänsä kuoli samana päivänä.

Kauko Virolainen siunattiin haudattuna lepoon Vesilahden kirkossa. Vainajan pojat yhdessä ystävien kanssa laativat juhlallisen ohjelman. Siunauksen alussa kanttori Pekka Ventelä soitti johdantosoiton, jonka jälkeen laulettiin joulun aiheinen "Maa on niin kaunis". Rovasti Aarre Laitila suoritti siunauksen. Perheen kukkatervehdyksen aikana Väinö Kurikka lausui "Niin kuin muuttolintusen tie". Kanta-Vesilahden osaston sotainvalidien ja Vesilahden sotaveteraanien edustajat kokoontuivat arkun äärelle ja silloin soitettiin Finlandia-hymni. Sakkolan sotainvalidit ja -veteraanit toivat yhteisen kukkatervehdyksen.

Muiden kukkatervehdyksien laskun aloitti vainajan veli perheeseen. Arkulle laskettujen kukkien nouto tehtiin surumusiikin soivissa, musiikin oli säveltänyt vesilahtelainen rehtori Anneli Kesola.

Vainajan neljä poikaa, vävy ja vanhimman pojan poika kantoivat isänsä arkun Narvan marssin soivissa, ja lasivat rakastamansa isänmaan multiin.

Eeva Koironen lapsineen lausui arkua hautaan laskettaessa jäähyväislaulun. Lopuksi laulettiin "Sun haltuus rakas isäni". Kaunis oli hautakumpu todistaen sitä, että vainajalla oli sukulaisten lisäksi paljon ystäviä.

Muistotilaisuus pidettiin seurakuntakodissa. Ohjelma aloitettiin laulamalla "Sun kätes Herra voimakkaan, suo olla turva Suomenmaan". Vainajan pojat lukivat adressit. Rovasti Laitila ja kanttori Ventelä muistelivat Kauko Virolaista ystävänsä ja puhuivat lohdutuksen sanoja omaisille. Antti Koironen soitti viululla säveltämänsä kapaleen. Lastenlapsista Minna ja Lotta suorittivat myös ohjelmaa; Minna lausui Lotan säestäessä, ja Lotta soitti pianoa.

"Surren seisoo kotikoivut, valittavat vainiot.

Armas astuja on poissa, uskollinen uupunut".

Kerttu Virolainen

KUOLLEITA

Hilja Ryyppön muistolle

Hilja Maria Ryyppö, omaasukua Loponen, syntynyt 12.9.1904. Raudussa, kuoli 18.9.1996. Vesilahdessa. Hänet siunattiin Vesilahden kirkossa 4.10. syysmyrskyn lennättäessä keltaisia lehtiään. Hänen kotikylänsä Sakkolasassa oli Petäjärvi.

Pitkän elämänsä aikana hän koki kolme sotaa, jo 1918-tapahtumiin hän otti osaa keittäjän apuutytönä Raudun taisteluissa, ja koki myös kolme evakomatkaa. Vanhempiensa kuoltua kohta 1918 jälkeen hän sangen nuorena lähti rohkeasti Raudusta kauas Tampereelle asti talouskoulutukseen ja Reitkalliin puutarhakoulutukseen. Sen jälkeen hän oli työssä Pohjanmaata ja Savoia myöten kunnes tuli talonemännäksi Petäjärvelle. Sodan jälkeen tie

vei Vesilahteen.

Talvisodan jälkeen hän oli vielä kotitalousneuvojana Muuramessa ja Käkisalmessa ja Alavudella ja opetti vielä vuosikautia Vesilahdellakin kansakoulun jatkoloukilla kotitaloutta. Kun saimme tilan ja talon täältä, hän raivasi innolla puutarhan kivikkoiseen mäkeen ja sai kaiken kasvamaan ja kauniisti kukoistamaan. Lienee perintöä isoisältään, jooka kuului olleen Sumpulan hovin puutarhuri ja erityi-

sen taitava toimissaan.

Aina myöhäiseen ikäänsä saakka äiti osallistui innolla yhdistystoimintaan: martat, Petäjärven nuorisoseura, Vesilahden Karjalaiset sekä maatalouskerhotoiminta ja keskustan riennot olivat hänelle läheisiä. Mielestämme Eeva Kilven run kertoo kauniimmin sen, miten äitiä muistamme:

Kiitos äiti, että elit näin kauan, melkein kokonaisen vuosisadan. Viivytit luonamme, et kiirehtinyt pois, olit meille side lapsuuteen ja Karjalaan. Olit elävä muistutus edellisten sukupolvien työstä. Toivottavasti kaikki mihin uskoit on totta ja sinua ympäröi nyt lepo ja autuus. Toivottavasti isä oli sinua vastassa niin kuin odotit. Toivottavasti olet onnellisesti perillä. Rakkain terveisin ja kiitos eilisestä.
Inkeri ja Kyllikki

Eila Leskisen muistolle

Eila Leskinen, os. Saksanen, syntyi Annamari ja Joel Saksasen tyttärenä Sakkolan Riiskassa 1.12.1920 ja kuoli Nilsiässä 4.2.1997. Tulevan puolisonsa, Matti Leskisen, hän tapasi ennen talvisotaa tämän ollessa YH:n aikana linnoitustöissä kaivamassa taisteluhautoja lähellä Eilan kotia Kopperoismäellä. Vuonna 1940 Eilasta tulikin emäntä Nilsiäen Sänkimäkeen, jossa maatilatöiden ohella alettiin kasvattaa

myös perinteisiä sakkolanporsaita.

Rintamalotta kun oli, osallistui Eila veteraani- ja etenkin sotainvalidi- ja muuhun yhdistystoimintaan. Hyväntekeväisyysmyyjäiset saivat runsaasti Eilan käsityötöiden tuotteita, sillä käsityöissä hän oli erityisen taitava. Lieko ollut taito vähän perittyäkin, olivathan tädit Ida, Aino ja Lyyli hyviä käsistään; olihan suvussa tunnettu kinnasturkkuri Amalia Saksanen ja Eilan isoisällä aikanaan nahkimo ja kotona tehtiin jalkineetkin. Helena-mummon ja äitinsä rukiin hurina ja kangaspuiden kolke kuuluivat lapsuuden äänikuviin. Perinteisten käsityöiden lisäksi Eilalla oli kekseliäisyyttä yhdistää esimerkiksi kymmeniä kukkaskirjottuja patalappuja suureksi seinävaatteeksi, ripustusrenksuloineen päivineen.

Eilan viherpeukalo tuotti kattoon saakka ulottuvan satoa kantavan kahvipensaan, ja komeat huonekasvit suorastaan rehottivat kukkaa, puutarha tuotti runsasta satoa ja siellä oli pitkä kukkastörmä, ei mikään laiha kukkainen penkki.

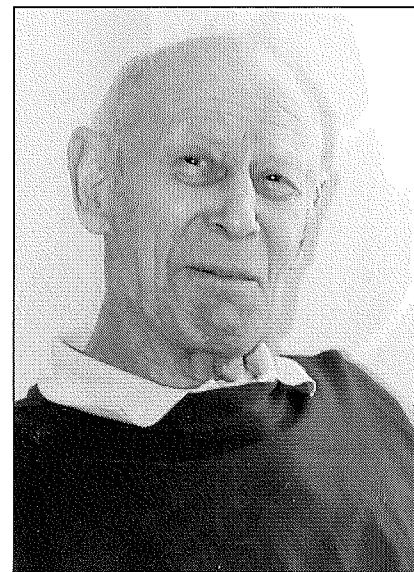
Eila osallistui innolla sukumuisteloiden ja kuulemiensa sukulaisiin liittyvien tarinoiden muistiinmerkitsemiseen. Hän olikin viimeinen seitsemänpäisestä sisarussarjasta, joka vielä muisti piirtää kuvan vanhasta kotitalosta pihapiirineen. Eilan ja marraskuussa edesmenneen vanhemman sisarensa Annan (Veijalainen) jälkeen ei enää olekaan sotaa edeltäneiden aikojen muistelijaa. Käkisalmelaisille serkkutyöille enola-mummola ja Patoniemen ihanat hiekkarannat ovat ikimuistoisia.

Kirkkoherra Juhani Pyykkönen siunasi Eila Leskisen viimematkalle Nilsiäen kirkossa. Muistotilaisuuden huoneistoon olivat tyttäret ripustaneet Eilan käsityöistä muistonäyttelyä, ja pöydät olivat katetut hänen kutomillaan liinoilla. Tuntui kuin Eila olisi ollut läsnä. Häntä jäivät kaipaamaan puoliso Matti, neljä lasta lastenlapsineen, sukulaiset ja ystävät.

Kepeät mullat Riiskan ja Suvannon tytölle.

Pettisen Paula Koho

VUOSIA TÄYTTÄNEITÄ

"Roka Antti" eli Viljam Pylkäs 85 vuotta

- Minusta on tehty paljon kirjoituksia. Lehtimiehet kysyy aina, mikä oli pahinta sodassa. Tappamista se oli eikä se ollut mukavaa, muistelee Väinö Linnan Tuntemattoman Sotilaan karjalaismies Rokan Antin esikuva Viljam Pylkäs Lempäälässä. Sotilasarvoiltaan mies on kersantti.

Sotasankari. Mies itse sanoo, että hänet pakotettiin olemaan sotasankari. Rintamalla ei saa pelätä.

Esikuva. - Pojat oli minun puolella, Pylkäs virkahtaa ja kertoo rokkamaisen esimerkin viimeisestä taistelustaan jatkosodassa peräytymisvaiheessa Tulemajoella. Matkaa oli noin 20 km Suomen Värtsilään.

- Oltiin ryssän puolella. Minä olin konekivirikompaniassa väliaikainen joukkueen johtaja. Oli siellä **Suven Tassukin, Ruunan Toivo**. Oltiin oltu monta päivää syömättä. Pijäteltiin ryssää. Oli se sellasta hulinapellii, kaikki sekasin. Mie huusin pojille et' syökää sokurit pois, myö uijjaa kohta tuon joen yli. Uus joukkueen johtaja oli tulossa ja se kuuli, mitä mie olin sanont.

Se alko huutaa miulle, et mitä työ selasta sanoitte, ei sellasta saa sanoo. Tottaha se on, mie sanoin ja pojat oli minun puolella. Ne sano tekevänäsi niinku mie sanon, olin olt enneki oikias.

Rokka-Pylkäs oli oikeassa: Suomalaiset uivat takaisin yli Tulemajoen. Hän jättäytyi joukon viimeiseksi taistelemaan venäläisiä vastaan.

- Sinne kuoli paljon poikia. Siellä joen penkan rytäkässä minulta katkesi käsi ja minun sotani loppui siihen. Proomulla ja millä lienevät pois kuskanneet. Vielä Jämsänkosken sairaalassa olin niin sekaisin, etten tuntenut tuttua kotipuolen lottaa.

Miehellä on oma nimi, mutta sitä eivät monet edes tiedä. Kyllähän Rokan Antti tunnetaan, mutta kuka se Pylkään Viljam on? Kyllästyttääkö?

- En ole kyllästynyt. Roka Anttiha mie uon. Roka Anttiha menesty aina, huumorimies Pylkäs nauraa.

Kirjailija Väinö Linna kuoli hänen mielestään liian aikaisin.

"En halua Karjalaan"

Karjalan kannaksella Valkjärven pitäjän Hampaalan kylässä 1912 syntynyt Viljam Pylkäs asui myöhemmin Sakkolan Haparaisissa Rapamäellä. Siellä oli maatila vanhempien ja sisarusten kanssa.

Porsaiden ostajana Viljam Pylkäs kierteli polkupyörällä 6-7 pitäjän alueella. Kuuluisia Sakkolan rotuporsaita porsaskauppiat myivät eteenpäin.

- Porsaat piti olla terveitä ja hyviä. Ne oppi kyllä tuntemaan ja arvioimaan painonkin silmämääräisesti, hän sanoo.

Talvisotaan Viljam Pylkäs joutui lähtemään Kiviniemen kasarmilta täydennyspataljoonassa. Talvisota ja heti perään jatkosota, viisi vuotta miehen elämästä. Kotiseudun menetys.

Mies muistelee Karjalan kalaisia vesisiä. Mutta:

- Karjalassa en ole käynyt. En halua sinne ollenkaan. Kolme kertaa olen sieltä joutunut lähtemään. Saa minun puolestani olla, Pylkäs sanoo vakavana.

Elokuvantekijä **Kaarlo Nuorvala** olisi vienyt Pylkään ulkomaillekin kuvausasioissa.

- Lapset olivat pieniä ja vaimo sai-

rasti, en minä voinut lähteä. Hyvä oli-kin, kun en lähtenyt, Pylkäs tuumaa. - Nuorvala järjesti minulle kauppatöitä, kiertelin ympäri Suomea.

Viljam Pylkäällä on yksi poika ja kolme tyttäret. Vaimon hän muistelee kuolleen 12 vuotta sitten.

"Omaa maata puolustettava"

Vaikka sota-ajat ovat vahvasti Pylkään mielessä, on hänellä mielipiteet nykyajankin asioihin ja tapahtumiin kuten aseista kieltäytyjiin ja naisten sotilaspalveluun.

- Kyllä armeija pitää käydä. Suomi ei pysy itsenäisenä ollenkaan ilman armeijaa. Omaa maata pitää aina puolustaa. Näkeehän tuon miten on käynyt, EU:sta laittavat mitä vaan tavaraa tänne.

- Naisten asepalvelusta en kannata yhtään. Ei naisia rintamasotilaiksi, sinne kun joutuu, siellä on toimittava. Lotiksi he kyllä sopivat.

- Kaikkein tärkeintä elämässä on se, että jää elämään. Se on tärkeää. Sodassa kun oli tiukka paikka siihenhan minut pantiin. Ei saa pelätä. Rohkea pitää olla.

"Kuuleha sie vänskä. Mis sie tarviit oikei hyvää miestä täs siul o sellane." (Rokka Tuntemattomassa).

- Terveys on tärkeää. En voinut enää asua yksin, kun jalat alkoivat pettää ja kaatuilin, sanoo 28.2. 85-vuotta täytännyt Viljam Pylkäs Himminkodossa.

- Hyvä näinkin, hän toteaa ja tarttuu "turvakelkkaan". -hk

**SEURAAVA
SUVANNON
SEUTU
ILMESTYY
ÄITIENPÄIVÄN
AIKAAN** toukokuussa.
Lehteen tarkoitetun
aineiston tulee olla perillä
viimeistään torstaina 17.4.

**Martti
Kalervo
Loponen**
s. 25.07.1928 Sakkolassa
k. 04.01.1997 Lempäälässä

*"Niin äkkiä arvaamatta
soi hetki kohtalon
kädessä elon Herran
päivämme määrä on."*

Äkillisesti kuollutta puolisoa
käivä Ester, sekä sukulaiset
ja ystävät.

Rytyn sisarukset syntymäpäivillä

Vantaalla, kotiseututalo Päkaksessa vietettiin 6.7.1996. Aarre Johannes Rytyn 60-vuotisjuhla. Hän on syntynyt Sakkolan Hovinkylästä.

Mukana olivat kaikki Helliin ja Kaino Rytyn kymmenen lasta, jotka ovat kuvassa vasemmalta: Ritva Laaksonen, Maija Haliseva, Virpi Gustafsson, Tuula Viikari, Eija Kankare, päivänsankari Aarre Rytty istumassa, Vesa Rytty, Yrjö Rytty, Usko Rytty ja Jaakko Rytty.

Ansiomerkki

Viime itsenäisyyspäivänä on myönnetty Suomen Leijonan ansioristi Aila Orvokki Äikiälle. 1960-luvun puolivälissä Punkalaitumen postin kesätöistä alkanut ura vei ensin Salon Vartsalon postiaseman hoitajaksi, sieltä miehen työpaikan mukana Haminaan, jossa Aila Äikiän työ jatkui postin satunnaisena apulaisena. Vanhemman pojan syntymän jälkeen 1968 seurasi sijaisuus postissa ja 1971 syntyi toinen poika. Puolustusvoimien palveluksessa oleva mies sai sitten siirron Säskylään 1972, ja Aila Äikiälle järjestyi vakinainen paikka Säskylän postiin. Miehen työ toi perheen Poriin 1980-luvun alussa.

Postivirkamiesliiton Satakunnan osaston johtokunnan jäsenenä Aila Äikiä toimi 1977-85. Pääluottamusmiehenäkin toiminut rouva sijoittui sitten Porin postin virkailijaksi. Sitten perhe muutti Ulvilaan. 1987 Aila Äikiä aloitti Turun yliopistossa alemman oikeustutkinnon suorittamisen ja val-

mistui varanotaariksi 1987. Postin organisaatiouudistuksessa hänestä tuli ensin Porin toimipaikka-alueen aluejohtaja, sitten henkilöstö- ja hallintoasiainhoitaja, ja uusimmassa muutoksessa 1994 Lounais-Suomen myyntialueen henkilöstösihteeri.

Aila Äikiä on Aino ja Viljo Kuparisen tytär, he ovat lähtöisin Lapinlahdesta.

Myö perjantaita ko Himmikotis vietettiin, nii ol rattosa olla. Sai sukkuu ja ystäviä tavata, oltiiko haparaisii kartanolla. Myö siin vanhoi asjoi muisteltii..., siin vennyit polkupyörän ketjut, siin lapsuuttakkii aateltiin ja läpi käytiin kuijeet ja metkut. Tais seinät iha halkeilla, ko myö naurettii ja haastettii kovvaa. Männiit sekasii Himmin ohjelmat, mut ol nii mukava olla. Mie sanon teil kaikil kiitoksii, ol nii mukavaa nähhä ja tulkaa käymää toistekkii, pietää yhteyttä!

Kiitos kaikille 28.02.97.
johdosta
Viljam Pylkäs
Himminkoti, Lempäälä

UUOSIA TÄYTTÄNEITÄ

70 vuotta täytti Niilo Naskali 16.1.1997. Lempäälässä. Hänen kotikylänsä oli Sakkolan Lapinlahti.

90 vuotta täyttää 23.3.1997. Lovisa Puikkonen, omaasukua Rouvinen, Turussa. Hän on Sakkolan Kiviniemestä.

60 vuotta täytti 5.11.1996. Jouko Johannes Kallonen Punkalaitumella. Vanhemmat Emma, omaasukua Kylästäinen ja Vilho Kallonen Lapinlahdelta.

60 vuotta täytti 17.10.1996. Risto Matti Päiviö Kylläinen Punkalaitumella. Hän on kuulunut Punkalaitumen Karjalaisten johtokuntaa, koulun johtokuntaan ja urheiluseura Punkalaitumen kunnan johtokuntaan edelleenkin, sen hiihtojaostoon useita vuosikymmeniä. Omien, aktiivisten hiihtovuosien jälkeen on työtä riittänyt "rasvamestarina", myös omien lasten ja nyt lastenlasten suksien voittelijana. Risto Kylläisen vanhemmat olivat kotoisin Volossulasta; Helena, omaasukua Nuora, ja Juho Kylläinen.

Marjamämmiä ja munavoita

Niille, jotka eivät pidä perinteisestä pääsiäismämmistä, voi suositella tuttua karjalaista perinneruokaa, marjamämmiä eli läpökkää. Se tehdään imellyttämällä ensin ruisjauho-vesiseos, lisätään survotut puolukat ja sokeria riittävästi. Kypsennetään hyvin hitaasti uunissa ruukussa ja nautitaan kylmän maidon kera. Marjamämmi on muikeanmakuinen ja täyttävä jälkiruoka tai välipala mihin vuodenaikaan tahansa. Tarkemman reseptin voi jokainen kysyä äidiltään tai mummoltaan tai tutulta karjalaisemännältä. Tämä ruoka maistuu aina.

Piirakatkin ovat pääsiäisherkkua. Esimerkiksi perunakakkarat ovat paitsi hyvänmakuisia ja koristeellisia, ihan pääsiäisauringon näköisiä, ja myös varsin "vaaratonta" ruokaa. Ei tarvita kuin ruista ja perunaa, muusinkin voi laktoosivaivainen tehdä hylamaitoon, joka tosin hiukan punertaa väriä. Eikä voilla voiteluakaan tarvita.

Perunakakkaraita voi tehdä isoja leikkattavia tai pieniä, joita nykyisin näkee enemmän tehtävän, ne ovat helppoja syödä.

Perinneruokaohjeissa on yleensä runsaasti suolaa ja hyviä aineita: on voita ja kananmunaa. Suolaa ei tarvita edes säilyvyyden takia niin paljon, ja muutakin voi tilanteen mukaan vähentää. Kananmunan voi jättää kokonaan pois, niin on tehty mm. Karjalan Liiton piirakkakilpailuohjeissakin, ja voin käyttöä säädelä.

Perunakakkaran ja riisitäyteen

piirakan päälle ei välttämättä tarvitse mitään, käytän joskus vaihtoehtoisesti itsekoitettua levitettä: 1 osa voita, 1 osa kasvisöljyä, 1 osa vettä (teho-sekoitin välttämätön). Eri maiden perinneruokatkin sopivat mainiosti yhteen; kreikkalainen tsatsiki on raikas ja ruokaisi karjalanpiirakoiden päällä.

Samapa se tietenkin on, mitä kukin haluaa piirakkansa päälle laittaa, mutta aina on ihmisiä, jotka hoitavat joko terveyttään tai sairauttaan tai eivät muista syistä voi käyttää tiettyjä ruoka-aineita. Ja vaihtelu virkistää perinnettäkin.

Omat lapseni kyllä sanovat, että margariini karjalanpiirakalla on pyhäinhäväistys.

Piirakkajauhoistakin olisi paljon puhumista. Joka talossa tehdään omalla tavalla ja se tapa on tietysti paras. Joku kokeneempi leipuri voisi ehkä tästä aiheesta tarttua kynään? Itse laitan usein ruisjauhojen joukkoon kokojyvävehnää, ja olenpa kuullut muidenkin ikäpolveni emäntien ja varsinkin nuorempien niin tekevän.

Piirakka on upea ruoka, söi sen sitten miten tahansa. Ja vaikka mummo tässä suosii kevyttä keittiötä, ovat lastenlapset jo jossakin päässeet hyvän makuun: pieni Ilona vielä tyytyy voilla voideltuun piirakkaan tai syö ilman, mutta isommat tytöt ja Nicolas veitikkä kysyvät kerkeästi: olisiko munavoita.

Ritva Koski

Virvon varvon

Virvon, varvon vitsasella pajun oksan varpasella. Virvottelen virkeyttä terveyttä toivottelen. Kunhan kesä kerkeävi saapuvi suvi suloinen.

Ahti kalat antakohon metsä marjat maistuvaiset. Luoja tiesi tasoiattakoon matkaa maista matkatessa taittaessasi taivalta.

Taimi Finni

Sotamiehen veri vuoti suoraan kaivon veteen

Yrjö Jylhän kuuluisan Kaivo-runon taustaa

Itsenäisyyspäivänä 1940 Yrjö Jylhä osallistui Taipaleen muistomerkin paljastustilaisuuteen Jyväskylässä. Talvisodan muistot ja tapahtumat varmaan tulivat silloin uudelleen voimakkaina ja innoittavina mieleen. Ei kestänyt kauan, kun ensimmäinen talvisotaa koskeva runo valmistui tammi-kuun loppupuolella 1941 (23.1.1941. "Siellä jossakin").

Tästä alkoivat jylhän muistot purkautua runoiksi, joita voimme vieläkin suurella kunnioituksella lukea ja ihmetellä, kuinka elävästi hän on osannut kertoa erilaisia tositahtumia ja tunnelmia Taipaleen ajoilta. Tämä vahva luomiskausi kesti maaliskuun loppuun (25.3.1941. "Yö nuotiolla") käsittäen 27 runoa.

Hän teki runot lähes tapahtuma-ai-
kajärjestyksessä, mutta vavahduttava Kaivo-runo syntyi 28.1.1941. eli luomisjakson aivan alussa, vaikka runoon liittyvä tapahtuma sattui sodan loppupuolella.

Elettiin talvisodan viimeisiä päiviä Kirvesmäellä, jossa rintama oli taipunut 18.2. alkuperäiseltä pp-linjalta noin 300 metriä taaksepäin, sodan aikana kiireessä rakennetulle I-tukilinjalle. Taistelut olivat helmikuun puolivälin jälkeen kiihtyneet rajuksi, hyökkääjän vallatessa tukikohtia ja puolustajan vastaiskuilla ottaessa ne taas takaisin. Helmikuun viimeisiä viikkoja sanottiinkin "Helvetin viikoiksi".

Maaliskuussa sodan viimeiset päivät olivat Kirvesmäen lohkolla onneksi vähän hiljaisempia, joskin vihollinen tuliylivoimallaan hallitsi puolustajan asemia, jossa päivisin ei liioin voinut liikkua. Metsät asemien ja korsujen ympärillä ja edessä olivat pirstoutuneet ja vihollisen aseilla oli suorat linjat ampua entisistä suomalaisten asemista tukilinjalle ja sen ympäristöön. Pe-

säkkeisiin ja korsuihin tuli täysosumia kaaten miehiä ja haavoittaen toisia.

Kirvesmäen oikealla lohkolla haavoittuneet kerättiin kaivon läheisyydessä noin 50 metrin päässä olevaan korsiin nimeltä Kremli, josta öisin pyrittiin haavoittuneet siirtämään taakse Vilakkalan koululla olevaan joukkosidontapaikkaan. Kaivon vastakkaisella puolella olivat korsut Kaivokorsu ja Kirves 2, jotka toimivat kompaniatason komento- ja vaihtopaikkoina.

Kaivon luona sattuneista tapahtumista on eri tietolähteissä kerrottu seuraavaa:

- Pekka Teelahti liseniaattitutkimuksessaan "Runoilija ja sota" vuonna 1972 sanoo: 7.3.40. sai sotamies Kujala kaivolla luodin kaulavaltimoonsa ja tuupertui maahan siten, että pää jäi riippumaan kaivon, minne hänen vrensä vuoti".

- IP:n miesten kertomuksia kaivolta: Autiniemi 2 K:sta: "Kaivolla oli kovia pommituksia, sillä ryssä tiesi, että siinä oli meidän vartion vaihto. Kaivolla tapahtui aina, se oli kauhea paikka. Niillä oli niin tarkka tieto, milloin siellä vaihdetaan".

Pohjola, Jylhän joukkueenjohtaja: "Kirveskaivo oli erittäin hankalassa paikassa, sillä venäläisen rantatukikohdan konekivääri pystyi pyyhkimään tappavalla korkeudella pitkin huoltotietä, vaikka se ei nähnyt siitä, mutta kun suihkujansa päästeli, yleensä sitä varottiin aina tavattomasti. Kuten Yrjö mainitsseekin luotipyrystä runosaan".

7 K:n päällikkö res.vänr. Kalle Sistol kirjassaan "Tapahtui Taipaleessa": "Kaivolla, joka nyt oli aivan linjan takana, sattui 10.3. valitettava tapaus. Stm. Kujala (Sistolan omasta kompaniasta) oli mennyt keskellä päivää

ottamaan vettä kaivosta, ja tällöin hänen kaulavaltimoonsa sattui kiväärinluoti miehen kaatuessa pää kaivon reiästä sisään ja veren virratessa kaivon".

Joka tapauksessa tapahtuma on siis tosi, josta syntyi legenda, jonka kaikki Kirvesmäen veteraanit muistavat hyvin.

Kremlissa saattoi pahimmillaan olla lähes 20 haavoittunutta veren- ja lianhajun kyllästävässä ilmanalassa, joten heillä pahiten haavoittuneilla on ollut kuvailemattoman kurjat olot kuljetusta odottaessa. Veden puute on ollut jatkuva, kun luntakaan ei ole voinut sulattaa eikä päivisin ollut mahdollisuutta tuoda vettä huoltopisteistä.

Oliko Kujala hakemassa vettä haavoittuneille, on tietämätöntä, joskaan ei mahdotonta. Vaikka ulosmeno korsusta saattoi tietää oman hengen vaarantamista, kuului silloin yhteiseen henkeen auttaa kaveria, jos se oli jollain tavalla mahdollista.

Kuten kaikista edelläolevista kertomuksista käy ilmi, kaivo sijaitse Kirvesmäen korsualueella I-tukilinjän takana, aivan silloisen etulinjan tuntumassa. Myös keskustelut res.vänr. (nyt rovasti) Pentti Aarnion, Jylhän joukkueenjohtajan, kanssa vahvistavat kaivon paikan ja kohtalokkaan tapahtuman.

Koska kaivosta ja sen sijainnista on tästä eriäviä kertomuksia, halusin kesällä 1996 selvittää ja löytää ns. Jylhän kaivon Kirvesmäen korsualueelta. Lähdemateriaalin avulla selvisi kaivon paikka kartalla, joka on noin 800 metriä pp-linjasta pohjoiseen 1:20000 kartan ruudussa 6722-523.

Kaivo on pienessä soisessa notkelmassa erään kumpareen keskellä. Sen läheisyyteen kumpareen reunoille on

Sotakirjallisuudessa tunnettu korsu Taipaleessa. Tähän kohtaan asti vihollinen pääsi. Taipaleessa sijaitsi myös kaivo, josta innoitti runoilija Yrjö Jylhä.

rakennettu muutamia korsuja. Aivan kaivon vieressä eteläpuolella Kaivokorsu noin 50 metrin päässä. Kremli sijaitsee kaivolta noin 100 metriä luoteeseen. Kirves 2 on taas Kaivokorsulta noin 50 metriä kaakkoon.

11.6.1996. kauniina kesäamuna aloitimme, Jouko Halmekoski, Hannes Lopenen ja allekirjoittanut Eero Laurila, vaelluksemme Kaarnajoen kylän Paukkulan pajalta ns. huoltotietä Jyväshoviin ja sieltä edelleen eräitten muitten kohteitten kautta korsualueelle.

Pääkohteenamme oli korsualue, jonne kiiruhdimme raskaan tykkipatterin ja Patoniemen kautta kulkien harjanteella pitkin Kirkkotietä Kirvesmäkeen päin. Kirkkotien ja Jyväshovin huoltotien risteyksestä otimme kompassisuunnan itään kohti korsualueita. Karttamme mukaan matka Kirkkotietä korsualueelle on noin 300 metriä pitkä. Maasto oli kohtuullista kulkea, eikä metsä ollut pahemmin pusikoitunut ennen korsualueita.

Etsimämme notkelma tuli vastaan, jonka eteläkärjestä pienen hakemisen jälkeen löytyi noin 80x80 senttimetrin potero, joka oli selvästi kaivettu ja osittain kivillä vuorattu. Muita vastaavanlaisia poteroita emme alueelta löytäneet.

Yhteisesti totesimme, että olimme löytäneet ns. Jylhän kaivon. Kaivohan oli mkaivettu YH:n aikana samanaikaisesti korsujen teon yhteydessä. Kirvesmäkeläiset eivät muista tällä alueella olleen mitään lähettä, eikä se sellaiselta vaikuttanut nytkään. Vesi kaivon, jonka syvyys oli ollut noin 1,5 metriä, on tullut varmaan läheltä olevasta suonsilmäkkeestä, joka nyt oli noin 10 metriä halkaisijaltaan olevan vesilätäkkö.

Kaivo oli osittain täytetty kivilohkareilla, jotka on täytynyt tuoda muualta. Turvekerroksen ja risujen poiston jälkeen havaittiin, että kaivo on ollut selvästi syvä, kuten kertomuksista kävi ilmi. Emme poistaneet kiviä syvyyden toteamiseksi tai oliko pohjalla nyt vettä. Oliko kaivo tarkoituksella täytetty kivillä, ettei veren pilaamaa vettä olisi käytetty? Kertomusten mukaan vettä käytettiin jo seuraavana päivänä.

Olimme saavuttaneet tavoitteemme ja löytäneet kaivon, joka oli innoittanut Jylhää kirjoittamaan kuolemattoman runonsa Kaivo. Jätimme 50 vuotta rauhassa olleen kaivon ja sen ympäristön säilyttämään povessaan monen suomalaisen sotilaan kärsimykset ja kokemukset.

Espoo 22.10.1996.

Eero Laurila

Hirvonen etsii tuttujaan

Usko Mikael Hirvonen Helsingistä peräänkuuluttaa paria henkilöä, keihin hän haluaisi yhteyden.

Yhteydenottoopyyntöihin hän innostui saatuaan Lempäälässä asuvata Aaro Viskarilta kirjan, Hannu J. Paukun "Sakkolan kylät tuvasta tuupaan 1939- Sakkolan historiaa II". Jatkossa seuraavat viittaukset ovat tämän kirjan sivuihin ja karttanumeroihin.

- Kahlasin opuksen samana iltana, ja tuli nostalgia...Törmäsin tuttuihin nimiin, jotka nostattivat palavan halun saada näihin henkilöihin yhteydet vuosikymmenien jälkeen. Yhteydet katkesivat 23-vuotisen ulkomailla oloni (Hampuri, Ateena, Wien) takia, selvittää Usko Hirvonen.

Hän on syntynyt 14.3.1938 Helsingissä Toivo ja Maria Hirvosen lapsena. Äitinsä Maria, omaasukua Naskali, oli syntynyt 1906 Sakkolassa, ja isä Toivo 1903 Impilahdella.

Hirvonen haluaisi yhteyden:

- Viljam Naskalin tyttäriin, Irma Anneliin, synt. 20.6.1932 (jonka häissä olin Punkalaitumen Vanttilassa) Terttu Lleenaan, synt. 31.7.1938. ja Tuula Marjattaan, synt. 20.1.1944, josta lie tullut sairaanhoitaja. - Edesmenneet vanhempiensa tunsin hyvin. 212/25.

Ja vielä toinen etsintäkuulutus:

- Kuka olet sinä 1960 parikymppinen neitonen, jonka muistaakseni tapasin Punkalaitumella pidetyillä Sakkola-juhilla, Helsingissä ja Kujussakin? - Ota ihmeessä yhteyttä, jos tunnistat minut, sitransoittajan ja silloisen tanhuajan viipurilais-helsingiläisissä Karjalan Nuorissa, joka perustettiin muistaakseni 1919.

Virittäytymistä ensi kesään!

Löysin tämän kirjoituksen pöytälaatikostani. Teksti on kesältä 1995, mutta kotiseutumuistelothon ovat aina ajankohtaisia.

Terveisiä Sakkolasta, 21.7.1995.

Yli neljäkymmentä vuotta olen kuulut kertomuksia; ”mite myö enne eletti siel Karjalas, oltii ala-mäkköisiä, tehti heinäa pellomäel ja lietteel, käytti uimas Virki-rannas, käytti mummol Viiksalahes ja millo missäki. Mite äijän ol porsasparisniekka ja tek kauppa Pietaris, ja mite käet kukkuit ja nii eellee...”

Tätä kaikkea lähdin katsomaan ja etsimään juuriani, missä isäni suku on elänyt Sakkolassa, Suvannon ranta- mailla. Kun Kiviniemestä lähettiin ajamaan kylätietä, näkyi tuttujen ihmisten kotipaikkoja. Oli Welling, Pitkänen, Suurpää jne.

Matka jatkui, ajettiin mäkeä alas, pysähdyttiin alamäelle. Tässä se nyt oli, isäni koti, Naskalin pihat. Kotita-

lo oli palanut sodan aikana, samalle perustalle on rakennettu venäläisten asuttama talo. Siinä seisoin, maa jalkojeni alla tuntui jotenkin niin kotipihalta, vaikka omat jalkani eivät siellä aikaisemmin olleet astelleet.

Mielikuvissani kävin ajassa ennen sotia, katselin ympärilleni löytäkseni jotakin siltä ajalta, kunnes näin edessäni jyrkän pihakuusen. Nikolai, nykyinen asukas, kertoi, miten sodan jälkeen paikalle tulleet ihmiset olivat nähneet talon rauniot ja ”itsekin kuusen”. Se oli ollut täynnä kranaatin sirpaleita ja haavat valuivat kuin kyyneleitä.

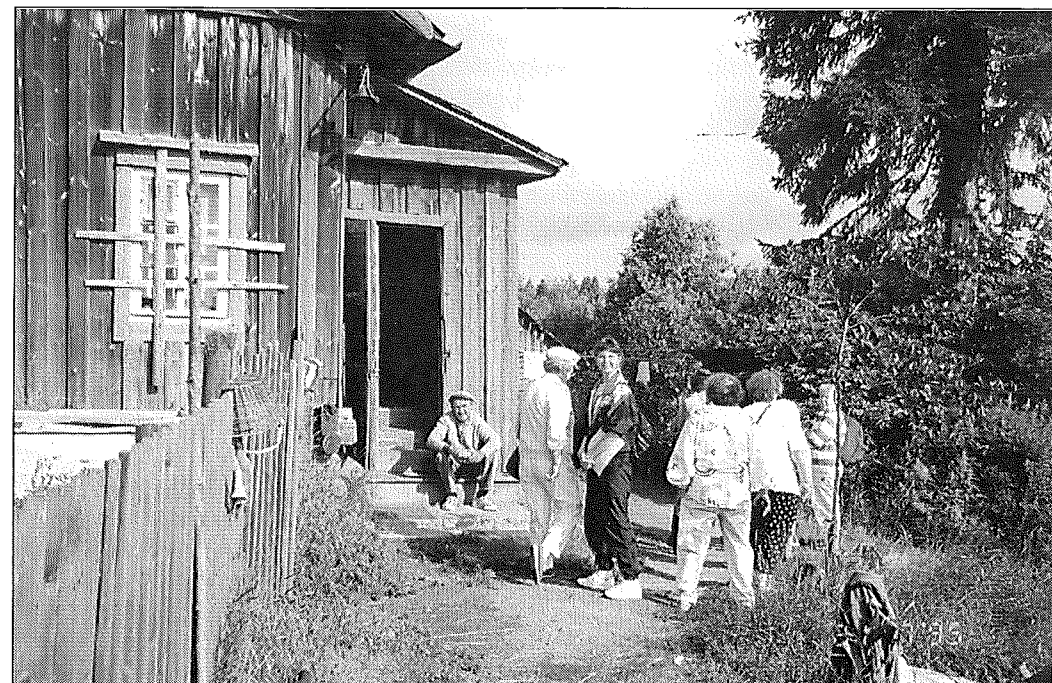
Kotipihojen lisäksi nähtiin kylät Kiviniemestä Taipaleeseen, missä sodasta muistuttivat useat juoksuhaudat, kivi-esteet, bunkkeri, muistomerkit. Toisena päivänä matkasimme läpi Karjalan kannaksen aina Pietariin asti ja toista reittiä takaisin Kiviniemeen, missä yövyimme. Lyhyessä ajassa sain nähdä ja kokea vaikuttavia asioita, löysin juureni.

Hieman haikeana kirkon rappusilla, muistellen menneitä sukupolvia.

”Kaipuu kot Karjalaa, en mie sitä ennään ihmettele, iha niiku miulkii ois olt pala kurkus ku pois lähetti, vaik mie onkii tääl Pirkkalas syntyn. Mutt niihä se on, ku myö itketää nii jo myö vällel nauretaa”.

Eeva-Liisa Riihitupa
os. Naskali, Einin tytär.

Siinä seinoin, maa jalkojeni alla tuntui jotenkin niin kotipihalta... Takana ”itkevä kuusi”.

Ei me Kostermaalle jääty

Talvisota oli alkanut. Matkalla Sakkolasta Pyhäjärvelle sotilaat lohduttelivat, että pääsisimme muutaman päivän kuluttua takaisin koteihimme. Näinhän ei tapahtunut, vaan olimme muutaman päivän kuluttua toisella puolella Suomea.

Olimme lähteneet sotaa pakoon. Hevoskolonna, vilakkalaisia, oli tullut iltahämärään mennessä Saapruun. Eräät perhekunnat jatkoivat matkaa Kostermaalle. Ukot lähtivät hakemaan uutta kuormaa kotikylältä muun väen jäätyä taloon yöpyäkseen.

Aamuyöllä tuvan lattialle levittäytyneet ihmiset heräteltiin ja käskettiin valmistautumaan lähtöön. Siirryimme tien varrella olevaan linjuriin. Toinen päivä evakkotiellä oli alkava. Meidät siirrettiin linja-autokuljetuksena Käksälmeen, jossa majoitus ja muonitus oli järjestetty. Paikka oli jokin seuratalo tai valistustalo. Saimme lämmintä ruokaa, kauravelliäkin. Monet lapset sai-

vat vielä nimilappusen kaulaansa. Majoitus oli täynnä ihmisiä ja päivää vietettiin sisätiloissa varmaankin turvallisuussyistä.

Viereisen kerrostalon katolla kiikaroi muutamia ihmisiä ja ilmatorjuntakonekivääri sojotti taivaalle, kohti kaakkoa.

Seuraavana yönä siirryimme juna- kuljetukseen. Nyt kiivettiin tai meitä nostettiin härkävaunuihin. Vaunun keskellä oli kamina ja vieressä klapuja. Vaunun molemmilla puolilla oli alaja ylälaveri. Sijoituimme perhekunnittain lavereille nyytit kainalossa odottelemaan lähtöä. Määräasemasta ei ollut varmaa tietoa. Oltiin kyllä kuul- tu huhuja, että se olisi Kylmäkoski.

Aikanaan evakkojuna sai lähtökäskyn. Juna mennä puksuttikin Pieksämäen ja Haapamäen kautta Kylmäkoskelle. Matka kesti kolmisen vuorokautta. Kyllä siinä valtion rautahevon vau- nujen luukku oli raoteltava jos toisen-

kin kerran.

Kylmäkosken asemalta perheemme ja eräitä muitakin naapureita siirrettiin Urjalan Hakkilan kylän Tuomolan ta- loon. Talon lähellä joen töyräällä oli iso sauna. Ai että oli ihana päästä saun- naan! Majoitus ja huoltoapu toimi hyvin silloisiin olosuhteisiin nähden.

Kolmen viikon kuluttua ukot, jotka lähtivät sodan alkaessa uutta kuormaa hakemaan kotikylästä, tulivat pihalle tyhjin toimin. Hevososen reessä oli vain vajaa heinäsäkki ja kannikka leipää. Ei ollut enää siviilimiehillä menemistä Vilakkalaan eikä mitään otettavaa siel- tä.

Keväällä 1940 meidät siirrettiin Toi- jalaan (Akaa) Kurisjärvellä sijaitsevan Arolan tiloihin. Arolassa asuimme sii- hen saakka, kunnes olot vakiintuivat.

Tapio Kuoppo

PULAKAN SUKU tekee kotiseuturetteken 8.6.-11.6.1997.

linja-autolla suvun asuinpaikoille Sakkolaan, Pyhäjärvelle, Rautuun ja Metsäpirttiin. Asumme Kiviniemessä Losevskajassa, jossa on puolihoito. Matka hinta on noin 1000 markkaa. Lopullinen hinta määräytyy osanottajamäärän mukaan. Ilmoittautumiset 3.4.97. mennessä puh. 03 - 2132190 Maria Pirhonen, Kortelahdenkatu 15. A 18, 33210 Tampere.

Toimikunta

SAKKOLAN SOTAINVALIDIT ja VETERAANIT,

kerhomme 55. toimintavuosi on menossa.

Kerhomme VUOSIKOKOUS pidetään

16. päivänä huhtikuuta 1997 KAROSEN tilalla Messukylässä Tampereella.

Aloitamme kokouksen ja neuvottelut tulevasta juhlasta ja siihen liittyvästä toiminnasta KLO 13. Suunnitteilla on, että laskisimme havuseppeleen juhlan kunniaksi Sakkolan san- karivainajien lepopaikalle samanaikaisesti kun Suvanto-Säätiö juhlii Sakkolassa 50-vuo- tista evakkotaivaltaan.

Tervetuloa joukolla suunnittelemaan ja päättämään kerhomme tulevasta toiminnasta. Johtokunnan psta

Puheenjohtaja

Matkat mielessä

Tulevan kesän matkajärjestelyt ovat täydessä vauhdissa. Pitäjäseurojen ja yksittäisten aktiivisten matkajärjestäjien ohella myös Karjalan Liitto järjestää kaikille kiinnostuneille avoimia reissuja.

Kannakselle suuntautuva kevätmatka tehdään 28.5.-1.6.1997. Kevätretkellä tutustutaan kulttuurihistoriaan kohteisiin ja viime sotien taistelupaikkoihin sekä kirkkojen vaiheisiin. Reittiin kuuluu myös Sakkola ja mm. Taipaleen taistelupaikat. Matkan oppaina toimivat lehtori Anni Lampén ja opetusneuvos Antti Henttonen. Reissulle ilmoittaudutaan Matkatoimisto Finnsoviin p. 09-694 2511.

Kesäkuun lopulla, 25.6.-29.6. on vuorossa luonto- ja kulttuurimatka Karjalaan - otsikolla Kiviniemen koskista Laatokan laineille. Matkan aikana patikoidaan metsässä, kivutaan linnavuorelle, kiikaroidaan lintuja ja ihastellaan kannaksen luonnon monimuotoisuutta. Matka kulkee Viipuri-Lahdenpohja-Terijoki-reitillä. Matkan asiantuntijoina toimivat Pertti Siilahti Suomen luonnosuojeluliitosta ja historiaan perehtynyt FL Jyrki Paaskoski. Matkalle ilmoittaudutaan myös Finnsoviin.

Heinäkuun puolivälissä, 15.7.-20.7. Karjalan Liiton matka-aiheena ovat Vienan maisemat, runokylät ja Solovetsk. Kulttuurimatkan ilmoittautuminen on kuten edellä, sama matkatoimisto.

Sakkolan emännän rokka maistui Kööpenhaminassa

Kööpenhamina 22.2.1997.

Kevättalven terveiset Tanskasta!

Ollaan kohta maaliskuussa ja alamme täällä Tanskassa katselemaan varhaista kevätkukkien tuloa puistoihin ja puutarhoihin. On ollut merkittävä talvi, on ollut lunta ja pakkastaki - vaikkakaan ei niin kovaa kuin siellä Suomessa - on ollut sadetta, myrskyä, joskus lauhaa ilmaa ja taas seuraavana päivänä jo pakkasta. Influenssat ynnä muut virustaudit ovat "huseeranneet" monenkin kehossa päästämättä uhriaan irti, vaan on pitänyt sängyn omana aivan tarpeettoman kauan. Sen tähden elämme toivossa, että tämä tuuli tuo jo kevättä. On jo melkein kymmenen astetta lämmintä, joten toivossa on hyvä elää.

Olemme juhlineetkin koko valtakunnan voimalla viettäen kuningatar Margarette II:n 25-vuotishallitsijajuhlaa ja upeat olivat kekkerit. Kööpenhaminan Suomalainen Seura elää ja toimii aktiivisesti ja yhä ilmaantuu uusia jäseniä. Joukossamme on minun lisäksi pari muutakin sakkolalaista syntyperää olevaa henkilöä. Yksi heistä on presidentti Ahtisaaren serkku.

Talven tärkein tapahtuma tällä puolen vuotta on joka vuosi järjestämäni rokkakestit esitelmineen. Nyt kuudetta kertaa, ja aina tapahtuma on tuonut tuvan täyteen väkeä. Tämänkertainen esitelmäni oli "Huussin ja yöastian historia antiikista nykypäivään". Siis hyvin haiseva esitelmä, mutta nähtävästi se kiinnosti yleisöä, koska kukaan ei lähtenyt kesken syömistä pois. Rokka teki kauppansa - olisivat syöneet enemmänkin, jos olisi ollut. Seuraavan kerran teen vieläkin suuremmat kattilalliset.

Mikä mieltäni ilahduttaa ja mitä odotan kuin kuuta nousevaa, on Kiviniemeen lähtö Sakkolan juhlille. Olen kuin malttamaton lapsi, joka odottaa joulupukkia. Mutta tästä matkasta tulee sitten kenties viimeinen kohdallani. En mene koskaan vannomaan, mutta näillä näkymin oletan, että siitä tulee Martan pilgrimsmatka. Ja ennen kuin pääsemme elokuuhun tapahtuu kaikkea muuta juhlistavaa, joista voi myös iloita näin etukäteen.

Parhaita kevättalvea toivottelee kaikille sakkolalaisille

Martta Karvon Olesen

Marjamämmiä pääsiäiseksi

Muistaakseni Sakkolassa ei tehty pääsiäisen aikaan mallasmämmiä, niin kuin nykyisin tehdään kai yleisesti ympäri Suomea.

Mutta Sakkolassa tehtiin talvisaikaan usein marjamämmiä. Leivinuuni kun lämpeni talvella melkein joka päivä,

niin mämmi oli uunin jälkilämmössä hyvä hauduttaa.

Näin äiti valmisti marjamämmiä: Aamulla kuumennettiin kattilassa vesi, siihen vispattiin ruisjauhoja niin, että tuli paksu, vellimäinen seos. Se jätettiin hellan perälle imelymään, sil-

loin tällöin sekoiteltiin.

Ennen uuniin laittoa seokseen laitettiin hiukan suolaa, sokeria ja puolukkahilloa. Kun se jälkilämmössä hautui, oli marjamämmi hyvää maidon kanssa nautittuna.

Taimi Finni

Vilakkalan koululaiset koolla

Vilakkalan koulupiiriläiset kokoontuivat yhteen Orivedelle joskus 1960-luvulla. 1930-luvulla Vilakkalassa koulua käyneiden lisäksi kuvassa ovat opettajat Anni ja Veikko Lehtonen.

Valokuvan omistaja on Tapio Kuuppo Sysmästä.

TERVETULOA PIKKUBUSSIMATKALLE

KARJALAAN mukavasti, nopeasti, turvallisesti

- kotiovelta kotiovelle, tietenkin (myös pyörätuolit sopivat kyytiin).

Kotikylälle tai esimerkiksi Laatokan ympäri; matkat vuosien kokemuksella.

Autoilija Pertti Suominen, p. 02-248 5847 tai 049 221 940.

Suvannon Seutu julkaisee

jokaisessa numerossaan:

merkkipäivät, kuolleet,

syntyneet, kastetut, vihityt,

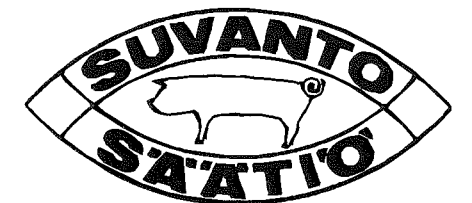
valmistuneet ym. sukujuhlat.

Laita tiedot - valokuvan kera -

pitäjälehdteen toimitukseen osoitteella

Rautasemantie 375, 37550 Moisio.

SUVANNON YMPÄRISTÖN
KOTISEUTULEHTI

1. Erillinen Prikaatin vaiheita - taisteluita kotikonnuilla

Sakkolaisten ja rautulaisten patteri talvisodassa

Sodan aikaisista yksiköistä on julkaistu lukuisia määriä kirjoja ja muistelmia. Monet pienet yksiköt ovat kuitenkin jääneet unohduksiin. Omalta alueeltamme, Sakkolan ja Raudun miehistä kootut, suojajoukkoihin kuuluneet rajakomppaniat 6 ja 7, ovat ainakin näitä unohduksiin jääneitä yksiköitä talvisodan ajoilta. Myös Sakkolan ja Raudun miehistä koottu tykistöyksikkö 1. Er. Pri. ns. suojeluskuntapatteri on yksi näitä erillisiä, pieniä yksiköitä.

Patterin vaiheista ovat rautulaiset nyt julkaisseet kirjan. Kirjan nimi on: Kapteeni Metsola - Rautulaisten ja sakkolalaisten päällikkönä. Kirja perustuu Suvannon alueen aluepäällikkönä toimineen kapteeni Mauno Metsolan muistiinpanoihin talvisodan ajalta. Metsola tuli Suvannon Suojeluskunta-alueen päälliköksi 1936. Suvannon alue oli maan suurimpia maaseutu-alueita, käsittäen Raudun, Sakkolan ja Metsäpirtin suojeluskunnat, joissa oli yhteensä 33 kyläosastoa. Aluepäällikkö oli alueensa sotilaallisen koulutuksen johtaja.

1. Er. Pri. kuului rajan suojajoukkoihin, sen henkilöstö oli muodostettu kokonaisuudessaan Raudun ja Sakkolan miehistä. Kokonaisvahvuus oli 177. Sakkolan miehet olivat Petäjärveltä ja Riiskasta.

Tulipatterin keskeiset henkilöt, upseereita lukuunottamatta, olivat Riiskan miehiä, 39, joista aliupseereita 10. Patterin viestiasasto oli pääosin petäjärveläisistä, 34, joista aliupseereja 14. Patterin upseereita oli Raudusta vänrikki Pyykkö, ja kaksi vänrikkiä oli komennettu KTR 2:sta, Huttunen ja Miettinen, jotka olivat kadettiupseereita. Vänrikki Niemioja oli tullut Viipurista. Myöhemmin tuli vänrikki Suutarinen.

Patterin henkilökuntaa oli sodan edellisinä vuosina koulutettu kursseilla, harjoituspäivillä ja pidetyissä taisteluharjoituksissa. Suunnilleen samassa kokoonpanossa patterin henkilöstö oli kertausharjoituksissa Perkjärven tykistöleirillä 1936. Harjoitusmaasto oli useimmin samassa maastossa, jossa se sodan alkaessa tuli toimimaan, eli Raasulintien suunnassa. Kovapansammunnat sen sijaan pidettiin mm. Leinikylässä Suvannon jäällä. Kyläosastot kouluttivat esikoistehtäviin määrättyjä henkilöitä. Näin patterin henkilökunta oli rauhan aikana saanut tulevien tehtäviensä edellyttämää tehokasta koulutusta.

Kun ylimääräiset kertausharjoitukset määrättiin 1939 joutuivat suojajoukkoihin kuuluvat yksiköt lähtemään muita aikaisemmin eli 7.10.1939. Minä sain lähtömääräyksiä 7.10. klo 5. ja sen toi Uno Nuora. Petäjärven reserviläiset kokoontuivat Petäjärven Sk-talolle. Kyläosaston päällikkö Väinö Pekkanen puheessaan toivoi, ettei tässä vielä oltaisi vakavan tilanteen edessä. Kun miehiä kertyi, hän lähetti matkaan noin kymmenen miehen ryhmissä määräten ryhmänjohtajan. Muistaakseni se ryhmä, jossa minäkin olin, lähti 8 aikaan Viljo Kurikan johdolla, ja oltiin Raudun harjoitustalolla 9 jälkeen. Miehiä valui paikalle koko aamupäivän. Suojeluskuntaan kuuluvilla oli täydet varusteet ja aseet, muille reserviläisille ne jaettiin välittömästi.

Majoituttiin harjoitustalolle. Myöhemmässä vaiheessa patteri siirtyi maastoon tuliasemiin. Ensimmäinen jaos (kaksi tykkiä) Maaselän hovin lähetyville ja toinen jaos Haapakylään Tepposen talon lähelle.

Tulenjohtueelta oli päivystys rajan pinnassa Oravmäellä, jossa oli tä-

hystyspaikka. Varsinainen tulenjohtopaikka oli Muutsillan mäessä, toinen Kelliössä Kyllätisen talon lähellä.

Patterin miehiä koulutettiin päivittäisissä harjoituksissa. Kaivettiin suoja-poteroita ja rakennettiin tulenjohtopaikkoja, parannettiin patteriasemia. Tulenjohtajat laativat sulkumaaleja oletettuihin vihollisen hyökkäyssuuntiin, pääasiassa Raasulintien varteen. Viestimiehet rakensivat linjoja tulenjohtopaikkojen ja patterin aseisiin. Tulenjohtueessa päivysti tulenjohtoryhmä ja sen viestimiehet vuorotellen.

Osa patterin miehistä siirrettiin jaosten mukana maastoon, osa oli edelleen harjoitustalolla, jossa rakennettiin suuri kentätalli hevosille, sekä uusi saunarakennus Leinikkälän järven rantaan, harjoitustalon alapuolelle.

Marraskuun 29. päivän iltana normaali rauhanajan toiminta loppui, kun saatiin tietää Neuvostoliiton katkaisseen diplomaattiset suhteet. Ilmassa oli jännityksen tuntua, kun patterin päällikkö kello 2 jälkeen yöllä herätti määräten patterin hälytystilaan. Saatiin ruveta edelleen nukkumaan täysissä varusteissa, lähtövalmiutena 15 minuuttia.

Tämän jälkeen osa miehistä nukkui osan valvoessa. Liikettä syntyi, kun vääpeli Pursiainen kello 7 huusi ovelta: taisteluhälytys yksi. Tämä tarkoitti sitä, että joka mies kiireesti hänelle määrättyyn taistelupaikkaan.

Oma lähtöni muun tulenjohtueen mukana tapahtui Toivo Loposen kuorma-autossa, jossa myös osa Maaselällä olevan tulijaoksen miehistä kuljetettiin. Tulenjohtue vänrikki Miettisen johdolla vietiin Muutsillan mäessä jo aikaisemmin varustettuun tj-paikkaan, maantiestä 100 metriä vasem-

1. Er. Pri. miehiä Raudun harjoitustalolla lokakuussa 1939. Eturivi vas. Y. Nuora, L. Pursiainen, Y. Pulakka, kapteeni Metsola, T. Pursiainen, Y. Raaska, ja A. Kallonen. Takarivi U. Puolakka, A. Rantaoja, T. Kurikka, E. Sikiö, P. Pursiainen, E. Kurikka ja V. Kurikka.

malle. Tulenjohtopaikka sijaitsi mainitussa mäen rinteessä. Toinen tj-paikka oli Kelliössä rautatietä lähellä. Toisena sotapäivänä siltä antoi patterille maaleja Jussi Ihalainen, vaikka hänen vakanssinsa oli etäisyyden mittaja.

Viestimiehille oli suuren kuusen juurelle kaivettu potero, jossa muutama mies sopi olemaan puhelimeen ja viikapartioineen. Tulenjohtajalle oli rakennettu naamioitu lava suureen kuuseen, josta oli hyvä tähytysala Liippuan mäen suuntaan.

Tulenjohtopaikalle lienee saavuttu kahdeksan maissa. Etuasemissa Oravmäellä ollut tulenjohtueen päivystys vetäytyi samanaikaisesti tänne. Oli annettu ensimmäiset tulikomennot Maanselässä olevalle jaokselle, joka ampui ensimmäiset kranaatit 7.04. Lienevät olleet ensimmäiset tervehdykset Suomen puolelta.

Vihollista lappasi Liippuanmäeltä koko päivän patterin tulittaessa kiihkaasti. JR 4 puolusti tätä suuntaa, eikä vihollinen juurikaan päässyt etenemään tämän päivän aikana. Tulenjohtue sai illalla määräyksen vetäytyä Kuolemanlaaksoon. Puhelinlinjaa eivät viestimiehet enää ehtineet purkaa,

vaan vetäytyessä linjaa katkottiin ja vedettiin pitkin metsiä.

Viestimiehet viettivät yön hatarissa maakuopissa Viijentienristin lähimaastossa. Vetäytyminen lienee ollut liian hätäisesti järjestetty, kun aamulla noin kello 5 aikaan hälytettiin tulenjohtue takaisin Pirholanmäkeen, jonne puhelinlinjat edellisenä iltana oli hävitetty. Viestimiehet saivat tehtäväkseen järjestää kiireesti puhelinyhteys tj-paikkaan. Puhelinkaapelia ei ollut, mutta saatiin paikalla olevalta jalkaväikyksiköltä kelat kevyttä kenttäkaapelia, josta alikersantit Lauri Pursiainen ja Yrjö Raaska ratsain rakensivat yhteyden tulenjohtajalle. Linja oli taas puhuttavassa kunnossa noin klo 7. ja patteri antoi tulta viholliselle, joka oli päässyt sen verran etenemään, jotta toinenkin patterin jaos Haapakylästä ylettyi ampumaan.

Toisena sotapäivänä patterin toinenkin jaos siirtyi Haapakylään iltapäivällä. Jouduttiin tuomaan iltapäivällä patterista lainaksi saadut ratsut patteriin, silloin paloivat tienvarressa olevat Loukolan ja Asoman talot. Se yö nu-

kuttiin Tepposen talossa.

Seuraavana päivänä, joka oli lauantai, tj vetäytyi Kuolemanlaakson linjalle, tulenjohtopaikka oli koulun alapuoleisessa rinteessä. Tähän mennessä patteri oli tuhonnut mm. viisi hyökkäysvaunua. Illalla 2.12. saatiin irtaantumiskäskeä. Tultiin patterin vaihtoasemiin ensin Mäkrälle ja sitten Hukanmäelle. Kummassakaan paikassa ei ollut tulitoimintaa. Raudun taistelut olivat ohi. Mm. viisi panssaria oli täällä tuhouttu.

Vielä pysähdyttiin Mäkrällä, joka oli yksi patterin vaihtoasemia. Tien vierellä paloivat Ikosen ja Kemppaisen talot. Melkein välittömästi jatkettiin seuraavaan vaihtoasemaan Hukanmäkeen, joka oli Mäkrän ja Nurmijärven välimaastossa, Saijanjoen läheisyydessä. Täällä saatiin määräys siirtyä Nurmijärven ja Vaalimon kautta Kiviniemeen. Aamun valjetessa 3.12. ylitettiin Kiviniemen maantiesilta ja jatkettiin Kiviniemen Kasarmilan lähelle Valkjärven maastoon.

Olimme tulleet uuden yhtymän alueille ja sekavista johtosuhteista johtu-

en patteri joutui käymään Kuninkaan-ristissä, josta taas saatiin määräys palata Kiviniemeen. Täällä patteri määrättiin suorasuuntausasemiin, I jaos Kuusikkoniemen pohjoispuolelle ja II jaos Viiksanlahden pohjukkaan Juholan maastoon. Täällä 8.12. osui vihollisen kranaatti M. Sipiläisen majapaikana olevaan taloon, ja siellä haavoitui kersantti Karvonen, alikersantti O. Koppanen ja tykkimiehet S. Rastas ja J. Ruuska.

11.12. määrättiin II jaos tuhoamaan Mustosen konepajaan pesiintyneet viholliset. Tykit ajoivat asemaan Kalken mutkan paikkeille tulittaen betonista konehallia. Tykit joutuivat ankaraan konekiväärituleen, jossa Aleksanteri Kiiski kaatui, alik. Tuomas Tenkanen ja ammusmies Eino Nuora haavoituttivat. Vaikka korjaamoon tuli paljon osumia, ei se häätänyt alakerrassa olevia vihollisia. Vielä seuraavana päivänä oli tarkoitus tulittaa korjaamoa, mutta vihollinen antautui; kolmisenkymmentä miestä.

17.12. tuli vänrikki Suutarinen patteriin. Tulenjohtopaikat saivat peitenimet Hessu ja Tapa, jotka olivat käytössä koko sodan ajan. Rakennettiin korsuja, joulua vietettiin Valkjärven saarissa.

26.12. määrättiin patteri siirtymään Saapun kansakoululle ja ilmoitautumaan ev. Sarparannalle. Lähtö Valkjärven koululta tapahtui klo 20.40; pakkasta -30. Reitti: Tiitua-Noitermaa-Saapru. Tehtävästä saatiin ennakkotietona, että Ojaniemeen ja Lapinlahteen joudumme ampumaan. Oikeana rajana Keljanniemi-Lapinlahti, vasempana Volossulan aukeat MI.

27.12. saavuttiin käsketylle alueelle. Patteri ajoi tuliasemaan Haparaisen-Vilakkalan väliseen maastoon Keljan pohjoispuolelle. Patteri ei ehtinyt mukaan Keljan vastaiskuun. Tuskin se olisi pystynyt Satumetsään ampumaan, kylläkin sitten jälle. Tässä maastossa olen rakennettiin patterin eri elimille ainakin kymmenen korsua. Viestiasasto rakensi tarvittavat yhteydet, yhteispituudeltaan n. 32 km. Näistä yhteyksistä oli vaikeimmin kunnos-

1. Er. Prikaatin kersantit Viljo Kurikka (vas.) ja Yrjö Raaska. Valokuva on otettu talvisodan loputtua, 17.3.1940. Imatralalla.

sapidettävä Makkaran laiturin vierellä sijaitseva tj-Tepan yhteys, noin 7 km, jonka tykkituli katkoi päivittäin kymmeniäkin kertoja pitäen vikapartiot kovilla.

Ajalla 27.12.39.- 31.3.40. korjattiin 638 tykkitulen tai pommituksen aiheuttamaa katkosta, suurin osa Tepan linjalla. Pahin päivä lienee ollut 19.2. jolloin vikapartiot korjasivat 76 katkosta, pelkästään yksi partio korjasi 37 kohdassa linjan katkokset.

Näin toimittiin helmikuun loppuun saakka. Useita haavoittumisia sattui, mutta miehistä vain alik. Väinö Mantu Raudusta haavoitui kuolettavasti

31.1. ja kuoli seuraavana päivänä.

2.3. tuli tykistökomendantin viesti, jonka mukaan patterin tuli siirtyä Kasikiselän rintamalle.

3.3.1940. klo 8, kahdeksan ja puolen tunnin marssin jälkeen patteri saapui Sintolaan. Täällä tulenjohtue alitetaan II/KTP 2:lle Vitsaassa. Vänr. Pyykkö tiedusteli suorasuuntausasemat kolmelle tykille. Väpeli Kiiski yhden tykin kanssa Paakkolan niemeen hyökkäysvaunutorjuntaan, alik. Tuomas Tenkasan tykki Sappalalaisniemeen, ampumasuunta Hopeasalmelle ja alik. Toivo Ukkosen tykki Hopeaniemeen. Martti Tenkasan tykki jäi reserviin.

Täällä asemien kaivaminen oli erit-

Loponen -sukunimen alkuperästä ja vaiheista

Monet sukunimet maassamme ovat käytössä hyvinkin suppealla ja rajoitetulla alueella, mikä antaa aiheen olettaa, että nimet voivat olla alkuaan yhdestä kantaisästä lähtöisin ja aikojen kuluessa väestönlisäyksen myötä ympäristönsä levinneet. Näin lienee tapahtunut myös Loponen -nimen kohdalla - nimen, jonka myös oman etunimeni perään kirjoitan.

Loponen on tyypillinen karjalainen sukunimi, jota ennen sotia esiintyi vain kolmen pitäjän, Sakkolan, Raudun ja Metsäpirtin alueella. Mikäli nimeä tavattiin muualla, sen käyttäjät olivat sukujuuriltaan näistä pitäjistä.

Nyt evakkovaiheiden jälkeen Loposia löytyy jo vähän joka puolella Suomea. Nimeä ovat tehneet tunnetuksi mm. Kalle Päättalon romaanien kaksi henkilöä, sekä eräät radion ja television viihdeohjelmat ja mainokset. Kansaneläkelaitoksen tilaston mukaan Loponen sukunimi on nyt vähän yli tuhannella suomalaisella.

Nimen alkuperä ja tarkoitus ovat useasti askarruttaneet mieltäni. Yhden vastauksen antaa Suomen kielen sanakirja, osa 6, joka käsittelee juuri nimiä. Sen mukaan Loponen on alkuaan ortodoksinen pohjoiskarjalainen sukunimi, joka juontaa alkunsa raamatullisen Laaban etunimen venäjänkielisestä muodosta Loban. Nimen venäjänkielinen alkumuoto on ollut Lobojeff ja Lopo, Lopana ja Lopoin vaiheiden kautta siitä on tullut Loponen.

Nimeä on esiintynyt 1600-luvun alkupuolella mm. Uukuniemellä ja Salmissa, mutta sieltä se näyttää kadonneen. Ensimmäisenä nimi ilmaantui Kannakselle Kivennavalle, jossa v. 1565 on ollut M. Lopoine -niminen henkilö. Luultavasti nimeä käyttävää sukua on sieltä siirtynyt itäiselle Kannakselle, koska noin sata vuotta myöhemmin ensimmäiset Loposet maini-

taan Raudussa ja Sakkolassa.

Oman sukuni tutkimisessa on päästy 1700-luvun alkukymmeneen, josta lähtien suku oli asunut samalla paikalla Lapinlahden ja Ojaniemen kylien välisellä Loposenmäellä, jota virallisesti kirjoissa nimitetään Arkuntanhuaksi.

Olen tuon tiedossa olevan suvun kahdeksas miespolvi ja kohta aikuistuvat pojanpoikani jo suvun kymmenettä polvea. En ole varma, mutta saattaa olla, että nuo kolmen pitäjän alueella olleet ja siis nykyisetkin Loposet ovat kaikki samaa sukujuurta, sillä muistan lapsena kuulleen, että ainakin Raudussa olisi ollut kaukaisia sukulaisia.

Vahinko, että Sakkolan kirkonkirjat paloivat 1700-luvun alkupuolella, joten sukututkimus sitä aikaisemmalta ajalta on hankalaa. Yllättävästi nimi Loponen esiintyy täällä Pohjois-Hämeessä Juupajoella ja Ruovedellä, joissa molemmissa on Loposten kylä. Nimi ei tosin esiinny missään virallisena, mutta on ollut kansan antama nimitys tiheälle taloryhmälle, jossa on asunut ja ammattiaan harjoittanut entisajan käsityöläisiä ja pienkauppiaita. Olen kysellyt, mutta kukaan ei ole osannut sanoa, mistä tällainen nimitys johtuu.

Mahtaako asialla olla yhteyttä Karjalassa tuttuun Lopotti -nimeen, joka Karjala-lehdessä viimeksi olleen selvityksen mukaan on tarkoittanut juuri tiheään asuttua kylää tai kauppapaikkaa ja on suomalainen muunnos samaa tarkoittavasta venäjänkielisestä sanasta "sloboda". Kaupankäyntiin nimen tarkoituksesta viittaa myös tamperelais-syntyisen Minna Canthin kirjoittama näytelmä Kauppa-Lopo.

Edelläolevan perusteella jään arvailemaan, onko Suomenkielen sanakirjan antama selvitys Loponen -nimen alkuperästä ainoa oikea vai onko ehkä muitakin vaihtoehtoja.

Olavi Loponen

Yrjö Raaska

31012>KESTO/30
Hynnä Tauno
Kurkipolku
37550 MOISIO

SAKKOLAN HISTORIA

Toinen, uusittu painos Sakkolan historiaa on edelleen saatavana, samoin kirja Sakkolan kylät tuvasta tupaan.

Kirjoja voi hankkia Osuuspankkien konttoreista Kuljussa ja Lempäälässä.

Kirjoja myyvät myös:

Eino Kuisma, Punkalaidun puh. (02) 767 4346
sekä Lempäälässä
Anneli Kuisma, Esteri Lopenen ja Aaro Viskari
Anneli Kuisma hoitaa postitettavat tilaukset, puh. (03)-3748 410

Sakkolan historia II maksaa 70 markkaa ja Sakkolan kylät tuvasta tupaan 110 markkaa.

Postilähetyksistä peritään lisäksi lähetyskulut.

**HANKKIKAA NYT PITÄJÄTEOKSIA
- VAIKKAPA LAHJAKSI!**

RAASKAN SÄHKÖLIKE

A-RYHMÄN SÄHKÖURAKOITSIJA
Mantereentie 199, 37500 Lempäälä
Puh. 03-373 9541

PITO-KALAASI KY

Juhla- ja merkkipäiväpalvelu Aila ja Kati Heikkilä, Tampere
Puh. 03-343 3902, 03-266 2002

Valmistamme juhlanne kotitekoisin tuottein! Järjestämme myös ohjelmaa.

**Suvannon Seutu - sakkolaista asiaa kahdeksan
kertaa vuodessa. Lue - ja kirjoita!**

PÄRSSISEN KONEPAJA

35500 KORKEAKOSKI
Puh. (03) 335 8204, iltaisin (03) 335 8435
Autopuh. 049-239 535

**TOIMIVIA METALLIOVIA YM. RAKENTEITA
ALUMIINISIA OVIA JA IKKUNOITA**

P. Nuora Ky

37560 KULJU
Puh. 367 6100

**TILAA SINÄKIN
OMA
SUVANNON SEUTU**

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆
*Seuraava lehti
ilmestyy
toukokuussa..*

SUVANNON SEUTU

Suvannon ympäristön
kotiseutulehti
Ilmestyy vuonna 1997 8 kertaa

Tilaushinta
80 mk/vuosikerta

Ilmoitushinnat
1 mk palstamillimetri (+alv 22%)

Toimituksen konttori ja osoite
Rautasema, 37550 Moisio
Puhelin (03) 374 8448 ilt.

Postisiirtotili
TA 359 751

Pankki
TSOP, 37500 Lempäälä
Tilinumero 522803-211955

Vastaava toimittaja
Marjo Ristilä-Toikka

Toimituskunta
Esko Kallonen
Eero Koppanen
Ritva Koski
Juha Kuisma
Hannu Paukku